

ké sociologii náboženství. První se vztahuje k charakteru tzv. „malých sociologií“ uzavřených do hranic malého národního jazyka, který se v tomto případě projevil autonomním vývojem disciplíny stranou mezinárodního sociologického „mainstreamu“ s o to silnější vazbou na domácí akademické prostředí. Zvláštností české sociologie náboženství bylo zejména v meziválečném období extrémně silné proticírkevní naladění většiny českých intelektuálů včetně sociologů, které se odrazilo v rozdělení sociologické obce na dva nekomunikující proudy, profánní a církevní sociologii náboženství. Přitom náboženství i v podobě jeho odmítání nenechávalo české sociology (nejen sociology náboženství) klidnými, mj. díky Masarykovu spojení české a náboženské otázky v otázku jedinou. Nenáboženské naděje intelektuálů, které stojí v názvu knihy, představují sociologické vize vývoje české a obecně moderní společnosti, v němž bude církevní křesťanství evolučně nahrazeno jinými, modernějšími základy sociálního hodnotového konsenzu (ať už novou formou religiozity, nebo vědeckou etikou či materialistickým světovým názorem).

Z hlediska periodizace subdisciplíny autor ukazuje, že nejzásadnější předěl české sociologie náboženství přinesla politická změna v roce 1948, která měla přechodně tragické důsledky pro českou sociologii jako celek. Na autorově výkladu sociologie náboženství „pod knutou marxismu“ je však vhodné ocenit, že nepodlehł nabízejícím se klišé o jednoznačné zhoubnosti destruktivních změn, snažících se proměnit sociologii v ideologii, ale dokázal upozornit i na jisté pozitivní nezamýšlené důsledky ideologizace sociálních věd. Mezi ně patřila tvrdá empirizace výzkumu jako úniková strategie před jeho ideologizací nebo snadnější etablování progresivních vědeckých přístupů, jimž nebránili odsunutí „tradiční oborové elity“.

Souhrnně lze zhodnotit, že nejsilnější stránkou knihy je její faktografická obsáh-

lost a úplnost. Naopak jistou slabinou je, že množství detailních informací není vyváženo důkladnější pozorností koncepcím klíčových autorů. To předurčuje i okruh potenciálních čtenářů. Vzhledem k tomu, že Nešporův text základní znalosti z dějin české sociologie spíše předpokládá, než přináší, ocení ji spíše pokročilejší sociologové než začínající studenti. Zcela jistě je kniha užitečnou pomůckou pro všechny, kteří se zabývají hlouběji výzkumem dějin české sociologie. V tomto ohledu její záběr značně překračuje úzké subdisciplinární hranice sociologie náboženství a v současné době supluje novodobé dějiny české sociologie jako celku.

Dušan Janák

Aleš Sekot: Sociologické problémy sportu
Praha, Grada 2008, 223 s.

Před dvěma lety dostali členové české sociologické obce zabývající se výzkumem v oblasti sportu možnost nahlédnout do monografie *Sociologie sportu* (Brno: Masarykova univerzita, Paido, 2006). Autor, brněnský sociolog Aleš Sekot působící na Fakultě sportovních studií Masarykovy univerzity, tak zaplnil mezeru v oblasti komplexních pojednání o sociologii sportu, která na českém trhu přetrvávala déle než dvacet let. Tato kniha nabízela pohled na sociální prostor sportu společně s přehledem teoretických přístupů a jednotlivých oblastí, ve kterých je možné pozorovat moderní sport jako instituci plně integrovanou do soudobé společnosti a kultury. Nyní je na trhu nová monografie Aleše Sekota s názvem *Sociologické problémy sportu*. Na první pohled nás snad zarazí název, který se zdá být obdobou minulé publikace. Nalezení případných obsahových rozdílů obou publikací bude jedním z cílů této recenze.

Text Aleše Sekota pojímá moderní sport jako široký, sociálně konstruovaný fenomén, což ostatně autor sám v průběhu

knihy častokrát zdůrazňuje. Sport samotný lze proto definovat mnoha různými způsoby a za účelem lepší orientace čtenáře je vhodné svůj úhel pohledu definovat a držet se jej. Na úvod tedy své pojetí sportu autor specifikuje a předkládá stručný přehled vývoje institucionalizovaného moderního sportu. Zároveň také přidává praktický příklad – široce medializovaný závod v běhu na lyžích v prostorách pražských Hradčan, na němž ukazuje propojení prostorů fyzických aktivit, ekonomického, politického, masověkulturního, ale třeba i ekologické problematiky nebo právních institutů. V první kapitole si zároveň autor neodpouští trefnou poznámku o stavu současné české sociologie sportu, jejíž texty vznikají spíše na půdě kinantropologie či kineziologie (s. 13).

Další a neobsáhlejší kapitola se věnuje spojení sportu a socializace, což je téma, které stojí v popředí autorova zájmu i mimo kontext této monografie. Přes obecný úvod se Aleš Sekot dostává k různým formám sportu a jejich působení v kontextu socializace. V tomto ohledu je primární rozdělení sportu na rekreační a vrcholový. U obou skupin jsou čtenáři předloženy pozitivní i negativní jevy s nimi spojené. Zde samozřejmě nalezneme velké rozdíly co do blízkosti a každodenní relevance sportovních aktivit pro jednotlivce – jak autor poznamenává, vrcholový sport je „vytržen z běžného sociálního kontextu, zatímco volnočasový rekreační sport je v něm hluboce zakotven.“ (s. 32). Mimo toto dělení nám autor předkládá i další, například dle charakteru fyzické činnosti a sociálního prostředí. Jako významný jev v oblasti socializace je tu představen sport jako statusový symbol životního stylu. Od základních teorií T. Veblena nebo P. Bourdieua přechází Aleš Sekot k prezentaci výzkumů vybraných segmentů české populace týkajících se preferencí v oblasti volnočasových aktivit. Velmi důležitým tématem, v obecném povědomí se sportem pevně spjatým, je zdraví a kvalita života. Zde jsou jednotlivé

oblasti tématu opět doloženy empirickými studii i teoretickými typologiemi v českém i zahraničním zastoupení. Zajímavou sondou do praktického sportovního života je jistě i část věnovaná rituálům ve sportu, v níž autor uplatňuje své pozorovatelské schopnosti v popisech každodenně opakovaných sociálních jevů. Přestože se jedná jen o několik příkladů, představují Aleše Sekota jako sociologa, který překračuje ryze teoretickou oblast a orientuje se i v praktické rovině zkoumané problematiky; místy až esejistický styl dává tušit, že právě tato sféra je mu blízká. V rámci tématu sportu a socializace zmiňuje Aleš Sekot i proces v určitém smyslu opačný: opouštění prostoru výkonnostního sportu; i když jak v textu uvedené příklady ukazují, často zůstává výkonnostní, profesionální sportovec ve spojení s oblastí sportu i po skončení fyzicky aktivní kariéry.

Dalším „sociologickým problémem“, který nám monografie představuje, je globalizace sportu. Diskuse této problematiky je zde jistě na místě, i když samotný fenomén globalizace je natolik obtížně uchopitelný, že na velmi omezeném prostoru bude téma zjednodušeno, či bude referováno pouze o jeho úzce vymezené výseči. Aleš Sekot tento i jiné problémy u výkladu zmíněného tématu reflektuje a podává přehled od ekonomické globalizace sportu, migrace aktérů sportovního pole, přes rozšiřování sportovních soutěží i za hranice zemí, ve kterých původně vznikaly, po regulace zmíněných migrací sportovců a dalších profesionálů ve sportovní oblasti. Autor nezapomíná ani na téma z kulturně-sociologického pohledu velmi zajímavé – nerovné podmínky šíření masově populárních sportů v euro-americké kultuře a sportů populárních v místně i kulturně omezeném kontextu. Na velmi malém prostoru tak nabízí přehled důležitých témat současné sportovní sociologie ve spojení s globalizačními procesy, aniž by aspiroval na úplnost výčtu, což ostatně není ani účelem recenzované publikace. Pouze tak načrtává obrysy pro-

blematiky s tím, že k detailům se již případný zájemce musí propracovat sám. Nutno však dodat, a platí to o celém textu, že uvedených citovaných zdrojů přímo v textu není mnoho. Pro čtenáře s hlubším zájmem o danou oblast by plnil neocenitelnou úlohu například souhrnný odkaz na relevantní literaturu na konci každé kapitoly.

Bavíme-li se o sportu v jeho sociálních a kulturních přesazích, nevyhneme se tématu deviantního chování, násilí ve spojení se sportem, ať už aktivním, či pasivním. V *Sociologických problémech sportu* je mu věnována druhá nejobsáhlejší kapitola, přičemž je akcentováno násilí spojené se sportem obecně známým jako „pasivní“, tedy sportovním diváctvím, případně fandovstvím. Vidíme zde nezbytný úvod nabízející definice násilí včetně jeho typologie nebo filozofické úvahy o negativních jevech spjatých se sportem. Nepřekvapí nás dále, že prvním obsáhlejším tématem je násilí při fotbalu, fotbalové „chuligánství“, jež nepochybně patří mezi nejviditelnější a společensky nejjasněji vnímané. Dále se věnuje násilí a agresivitě v hledišti obecně, což dokresluje empirickými poznatky. Zaujme také stručným přehledem sportovního fandovství jako součásti dnešní kultury.

V této části je rozebírána i sportovní etika a normy, které dominují soudobému sportu, mimo jiné vyjádřené olympijským „rychleji, výše, silněji“; to vše je spojeno s ideály fair-play, ale také s negativními aspekty organizovaného sportu, jako je šikana, doping či agrese. V této souvislosti jsou připomínány i mediální hvězdy a jejich postavení a kapitál, které vyplývají z role jejich i samotného sportu ve společnosti, kde náplň zpravodajství často tvoří nikoliv novinky ze sportovních utkání, ale spíše novinky ze světa bulvárních periodik. Aleš Sekot zde dává najevo svůj názor v několika subjektivně laděných komentářích.

Svou knihu Aleš Sekot uzavírá kapitolou s otevřeným názvem „Sport: Kam kráčí?“, v níž se zamýšlí nad postavením a rolí sportu a všech jeho aspektů v soudobé kul-

tuře a sleduje zároveň jeho vývoj v posledním století. Zabývá se spojením moderního sportu a jeho popularizovaných představitelů, profesionálních sportovců, o kterých masová média často referují jako o hrdinech či hvězdách. A je to právě rozdíl mezi konceptem sportovních hrdinů v protikladu ke sportovním celebritám, jež jsou nám představovány v ne-sportovních populárních médiích, který zde autor podrobuje zkoumání a kritické úvaze. Přes související úlohu sportovních sponzorů přechází autor k aktuálnímu příkladu možná nejvíce masového sportovní-kulturního jevu současnosti, k olympijským hrám. Využívá čínského pořadatelsví letních olympijských her v roce 2008, na kterém poukazuje na procesy organizace moderního institucionalizovaného sportu, jehož nedílnou součástí jsou, zdá se, jevy jako převládající ekonomické hledisko při organizaci her, politické vlivy, důraz na reprezentaci na úkor masového zapojení na amatérské a rekreační úrovni nebo zneužívání touhy sportovců po vrcholovém uplatnění, jehož však dosáhne pouze malá část a zbytek je nucen najít si uplatnění jiné, ovšem již bez potřebné kvalifikace a znalostí. Tuto část je jistě užitečné číst jako případovou studii, která však referuje o obecném institucionálním nastavení moderního, či snad postmoderního, sportu. Autor celou knihu končí úvahami o dalším vývoji sportu, o dichotomiích v postavení veřejného a soukromého sektoru, výkonnostního profesionálního sportu, který je plně prostoupen zákony ekonomiky oproti „sportu pro všechny“, který umožňuje zapojení širokých vrstev populace, nebo o problematice nacionalismu, který sport dokáže probouzet ve svých účastnících i divácích.

Při zhodnocení monografie jako celku se nelze vyhnout několika výtkám. Je to v první řadě několik překlepů, které jsou nepřijemné hlavně ve jménech, a zejména případy, kdy je citován autor, který není uveden v seznamu literatury (např. Elliot 2006 na s. 112 nebo Ryan 1995 na s. 113).

V souvislosti s tímto se nelze ubránit dojmu, že autor, odborník na danou problematiku, považoval část svého výkladu za natolik samozřejmou, že v několika případech zapomínal na uvedení zdroje svých informací, byť stejného autora cituje na mnoha dalších místech, což vylučuje možnost jeho záměrného zamlčení. Toto je evidentní například na straně 16, kde nalezneme výčet znaků moderního sportu v takové podobě, v jaké nám jej přináší například díla Allena Guttmanna nebo Jaye Coakleyho. Chceme-li dodržovat neutrálnost vědeckého hodnocení, někteří čtenáři se jistě mohou cítit dotčení užitím výrazu „barevní sportovci“.

S vědomím toho, že tentýž autor napsal před nedávnem knihu, ve které se všechna témata tohoto textu objevila, často dokonce v podrobnější variantě, se ptáme, pro koho je kniha určena, „vyplatí“ se jí prostudovat? Odpověď zní ano, ale... Sociologické problémy sportu jsou čtivým textem odborníka, který se oblasti sociologie sportu věnuje v českém kontextu na vrcholné úrovni. Chceme-li se poprvé seznámit s tímto oborem, nebo i se sociálními vědami jako takovými, jsou výbornou volbou: na několika viditelných a obecně známých jevech Aleš Sekot demonstruje postup sociologického uvažování přístupnou formou, která jistě neodradí, ale naopak může vzbudit další zájem veřejnosti nebo studentů oborů, kde není sociologie ústředním tématem. Více zainteresovaným čtenářům by možná scházela patřičná hloubka promyšlení jednotlivých témat, které je nutně limitováno rozsahem knihy. Ti naopak mohou plně využít již zmiňované předchozí knihy téhož autora, která se věnuje oblasti širěji a důkladněji. Recenzovaný text se zabývá zvolenými a vybranými problémy, text přešel celou problematikou. V kontextu, kdy oblast sportu postrádá dostatečnou pozornost české sociální vědy, jsou však jednoznačně přínosné oba dva přístupy.

Arnošt Svoboda

Dana Sýkorová: *Autonomie ve stáří*
Praha, Sociologické nakladatelství 2007,
285 s.

Dana Sýkorová ve své knize *Autonomie ve stáří* honí několik zájců najednou a nutno říci, že se jedná o lov úspěšný. Kapitoly z gerontosociologie, jak zní její podtitul, jsou nejen učebním textem, ale i obsáhlou studií a zprávou z výzkumu, a mimoto i čtivým příkladem prezentace kvalitativního výzkumu. Publikace svým zaměřením na stárnutí (a kvalitativní výzkum) zaplnila dlouho zejcí díru na moderním českém sociologickém knižním trhu a ujala se své pionýrské role vpravdě se ctí. Jak již bylo naznačeno, text se skládá ze dvou samostatných částí. První „učebnicová“ část je věnována obecnému úvodu do problematiky gerontosociologie (resp. sociální gerontologie či sociologie stáří). Druhá část se hlouběji zaměřuje na koncept „autonomie“, který byl klíčový pro výzkumný projekt, jehož výsledky jsou zde prezentovány. Neplatí tu ovšem klasické rozdělení na „teoretickou“ a „empirickou“ část, protože již při osvětlování základních konceptů sociologie stáří autorka hojně využívá citací ze svého výzkumu. Jak sama autorka uvádí, volila postup od teorie k empirii a zpět. Úvod do disciplíny je skutečně „pouze“ úvodem, čtenář se zde neseťká s příliš dlouhým ani hlubokým výčtem relevantních konceptů, i když jsou nastíněny jak problémy stárnutí společností, tak sociální kontexty stárnutí individuálního. Ale tento přístup je zcela pochopitelný vzhledem k vysokému stupni rozvoje anglosaské tradice gerontosociologie, ze které autorka především čerpá. Místo opakování již leckde, byť zatím pouze v cizích jazycích, řečeného, se Sýkorová pokusila o kategorizaci nejnivnějších teoretických přístupů ke zkoumání stárnutí a stáří, a postavila tak jakýsi rozcestník gerontosociologických teorií pro další zájemce o tento obor. Speciální místo na této mapě má přitom interpretativní paradigma, ke kterému se autorka hlásí i v rámci svého výzkumného projektu.